

БИБЛИОТЕКАР

година I
1

Београд, 1948.

Број

ПРЕД НОВИМ ЗАДАЦИМА

Друштво библиотекара Н. Р. Србије покреће свој стручни часопис у тежњи да помогне да се наше младо библиотекарство постави на чврсте темеље и да му се омогући правилан даљи развој према новим условима и новим потребама културно-политичког живота у нашој земљи.

„Наша се земља данас налази у процесу дубоког културног преображаја”, вели друг Милован Ђилас у своме извештају о агитационо-пропагандном раду на V конгресу К. П. Ј. „Карактеристике овог преображаја јесу прелаз свих културних добара у руке радних маса, јачање и подизање материјалне базе културног живота и културног напретка, борба за здраву идеолошку марксистичко-лењинистичку основу културе и умјетности...”

„Један од првих проблема у области културе био је стварање и учвршћивање државних културних установа.”

То стварање и учвршћивање културних установа спроводило се у духу просветне политике чије су смернице поставиле Партија и Влада. Резултат те политике је да је за врло кратко време после Ослобођења основано много разних просветних и културних установа, међу којима и велики број нових библиотека како научних, стручних и синдикалних, тако и масовних јавних библиотека, сеоских књижница и читаоница.

Поред тога, нова просветна политика створила је могућности да се старе сачуване библиотеке почну нагло развијати. Књижни фондови наших старих библиотека брзо су порасли, а обим и квалитет пословања јако се развио и проширио.

У новим условима државног и друштвеног живота, библиотеке као државне културне установе добиле су многе важне и одговорне задатке.

Лењин је високо ценио значај библиотека у културно-политичком развоју народа кад је рекао да ће “библиотека и сеоска читаоница дуго времена бити главни извор и скоро једина установа, нарочито на селу, за политичко васпитање народа”, и да

је „рад у њима врло интересантан а истовремено и одговоран”, као и то да “рад на политичком просвећивању маса мора да проистече из програма који остварују партија и држава.” Зато данас библиотеке у нашој земљи, од највећих научних до најмањих сеоских, стоје, у погледу политичко-просветног рада, све скупа пред истим задатком који се састоји у пропагирању науке марксизма-лењинизма и у раду на упознавању читалаца са њом.

С обзиром на различите типове библиотека, — обим овога рада, као и број читалаца, није свуда исти; међутим, поменути задатак за све библиотеке без разлике остаје један од основних.

То је у ствари „идеолошка борба која претставља најбитнији елемент почетног стадија формирања социјалистичке културе код нас. Формирање социјалистичке културе развија се” (М. Ђилас) и изазива потребу да и наше библиотеке усмере свој даљи рад у том правцу. Пре свега, библиотеке, као и државне културне установе у фази социјалистичке изградње, имају и специјалне задатке културно-политичког просвећивања народа. Зато оне треба да преоријентишу свој досадашњи рад и постану приступачне широким народним слојевима, којима ће, без излишних формалности и великих ограничења, приближити књигу. Лењин је говорио да “Понос и славу јавне библиотеке треба видети у томе колико широко продире књига у народ, колико је привучено нових читалаца, колико се брзо задовољава свако тражење књиге, колико је књига издато на читање код куће, колико је деце придобијено за читање и коришћење библиотеком.” Ове Лењинове речи треба да буду смернице рада сваке јавне библиотеке.

У пословању наших библиотека, поред неједнообразности у раду и других стручних недостатака, показало се још и одсуство пропагандне књиге и библиотека. У раду на привлачењу читалаца било је доста пропуста. Нарочито је био слаб политичко-просветни рад са читаоцем приликом услуживања књигом. И у раду на комплетирању књижних фондова наших библиотека показали су се велики недостаци. У нашим библиотекама још преовлађују књиге које су пуне идеалистичког гледања на свет, ненаучна литература, антимарксистички схваћена дела из историје, дела из друштвеноправних наука и томе слично. Комплетирање књижних фондова, са малим изузетком, врши се у већини библиотека механички. При комплетирању, нарочито у јавним масовним библиотекама, морало би се пазити на однос старог фонда према новом и на проценат марксистичких књига и друге политичке литературе према осталим делима. Наша издавачка делатност има нове смернице издавачког рада. Друг М. Ђилас у своме реферату са V Конгреса КПЈ каже: „Руководећа начела наше издавачке дјелатности била су, углавном, и остају: 1) издавање класика марксизма-лењинизма у што већој мјери, осигуравајући што правилније преводе; 2) издавање марксистичке публицистике; 3) издавање солидних дјела из посебних наука; 4) издавање класичних књижевних домаћих и страних дјела, домаће и стране реалистичке и савремене револуционарне књижевности, при чему савремена совјетска књижевност заузима прво мјесто; 5) издавање класичних дјела из других области умјетности; 6) издавање што исправнијих уџбеника за основне, средње и више школе.”

Ова начела за издавачку делатност могу да послуже и као пример за снабдевање јавних масовних библиотека, које би свој културно-политички рад морале појачати, а своје снабдевање саобразити издавачкој делатности. Јер, књиге се штампају зато да би се читале, а библиотеке су један од начина преко којих књига продире у масе. Потребно је да наше јавне библиотеке, нарочито по градовима, побољшају политику свога снабдевања, а исто тако, и још више, да политику пропагирања књига у овоме правцу усмере.

Да би библиотеке могле одговорити многим новим задацима, неопходно је било извршити реорганизацију рада у већ постојећим, и дати правац развоју у новооснованим библиотекама. Требало је саобразити и усмерити њихов рад у јединственом правцу и помоћи да се кадар њихових службеника стручно оспособи и уздигне.

Зато је било потребно приступити оснивању Друштва библиотекара Народне републике Србије, које би повезало и окупило све библиотечке службенике у своју стручну организацију и тиме учинило да удруженим снагама приону у правцу подизања стручног нивоа библиотекара и правилног развоја младог библиотекарства код нас. Кратак осврт на развој нашег библиотекарства до данас још више ће подвући оправданост оснивања једног оваквог друштва, пред којим стоје многобројни крупни задаци.

Библиотекарску струку и библиотекарство уопште у Народној Републици Србији затекао је рат у првој фази формирања, још неизграђене. Прва група стручњака положила је стручни библиотекарски испит тек 1928 год. и до почетка рата у читавој Југославији било је свега око 30 стручних библиотекара. Без стручне школе и стручних курсева, без икакве веће помоћи за стручно усавршавање, без значајнијих стручних публикација, струка се није могла развијати.

Друштво југословенских библиотекара, основано 1931 год., покушало је преко својих чланова да стави на решавање извесна горућа библиотекарска питања као што су: изједначавање стручног рада по свима библиотекама истога типа, успостављање међубиблиотечке сарадње у циљу размене књига и размене библиотекара и помагање стручног оспособљавања библиотекара. Друштво је даље настојало да се донесе Уредба о обавезном примерку, Закон о библиотекарима; тражило је зидање одговарајуће зграде за Народну библиотеку и слично. Али Друштво југословенских библиотекара не само да није успело ни у једној од наведених ствари, већ се и оно само у политичким приликама какве су тада биле, и услед нерешеног националног питања, пред сам рат почело распадати. Услови за развој струке у предратној Југославији, уз неразумеваше и непружање помоћи од стране надлежних власти, били су веома тешки. Недостатак одговарајућих, подесних зграда за библиотеке, учинио је да су књижни фондови у ратним приликама лако уништавани. Сем тога, фашистички окупатор у читавој нашој земљи систематски и непоштедно је ништио све културне тековине на које је наилазио. Фашистички вандала, како су 1933 године у својој земљи почели са ломачом напредних књига, тако су по читавој Европи гдегод су допрли наставили да спаљују напредне књиге, да пале јавне и приватне библиотеке. Са предумишљајем,

систематски, уништавали су и у нашој земљи сваку напредну и научну књигу, односили многа драгоценна дела и пресељавали читаве библиотеке, нарочито из републике Словеније.

Највећа жртва била је Народна библиотека, која је у првом бесомучном бомбардовању Београда до последњег листића изгорела. Са њом је нестао систематски и дуго година зналачки прикупљан материјал за културну и политичку историју српског народа, који је, можемо тврдити, ненакнадив. Немогуће је набавити, ни за дужи низ година, књиге које су пропале, јер је међу њима било доста униката. Исто тако, немогуће је поново прикупити уништене комплете часописа, а нарочито комплете новина или рукописе наших класика, чије префотографисање није било извршено.

У току четворогодишње фашистичке окупације, непријатељ је на безброј разних начина уништио огроман број књига и изванредан број библиотека. Познато је да је у Нишу била направљена ломача на којој је симболично запаљен изванредан број напредних публикација; много књига дато је као сировина за прераду хартије, само из једног издавачког предузећа у Београду дато је фабрици седамдесет вагона књига. Издајничка Недићева влада приредила је антикомунистичку изложбу, на којој су били изложени наши најнапреднији часописи и новине; и то је неповратно изгубљено. Многобројне полициске рације по кућама односиле су сваку слободоумнију књигу на коју су наилазиле. Ненадокнадиву штету нашем научном раду учинио је непријатељ при повлачењу из Београда, када је, не случајно, запалио нову зграду Универзитета да би себи осветлио пут. У тој згради изгорело је, поред дванаест семинарских и институтских библиотека, много рукописа и необјављених радова наших научника и целокупна библиотека Пољопривредног факултета. Ту су, међу многим уништеним научним радовима, били и извесни необјављени рукописи научника Јована Цвијића, као и цела његова лична библиотека. Познатом биологу Симици Станковићу изгорели су у истој згради сви научни радови од којих извесни нису били уопште објављени. Изгорели су и радови многих других професора, колико знамо и радови наших географа проф. Боривоја Милојевића и проф. Симе Милојевића. Овим страховитим уништавањима и књига и библиотека погоршало се и онако још неучвршћено и неизграђено наше библиотекарство.

Од Ослобођења до данас основано је и отворено више нових јавних масовних библиотека него што их је било у бившој Југославији. Број публикација које су ушле у њихове књижне фондове, превазилази ранији број. Изузетак је само са Народном библиотеком, којој ће бити потребно дуго времена систематског сабирања књига. У том циљу биће јој потребна помоћ других библиотека као и познавалаца и љубитеља књига, нарочито у сакупљању примерака наше старе штампарске вештине и других старих ретких издања, специјално новина и часописа, како би опет могла колико толико попунити насталу празнину.

За народно просвећивање и културно-политички рад отворено је само у Н. Р. Србији преко 2100 књижница и читаоница. Сем тога, Министарство просвете опремило је, док су још трајале борбе на сремском фронту 1945 год. покретну вагон-библиотеку, која је истог лета кренула са књигама по Србији и обишла велики број села

пропагирајући нову савремену књигу. За исту сврху Министарство просвете има данас један камион и две вагон-библиотеке које, кружећи по нашој републици, непосредно пружају народним масама наше нове књиге.

Синдикати су систематски спроводили обавезно формирање библиотека у синдикалним подружницама свих предузећа у циљу да се наши радници политички изграде и стручно усаврше. У оквиру Синдиката, сем оспособљавања и отварања Централне синдикалне библиотеке, до данас је основано преко 3.150 библиотека, од којих 1.915 библиотека само у Н. Р. Србији.

Сем тога, свако министарство за помоћ у стручном раду организовало је мању или већу библиотеку.

Многе нове научне библиотеке појединих института за научна изучавања поставиле су солидне основе за систематско прикупљање научних и стручних збирки како би се бар унеколико надокнадиле уништене научне збирке које су годинама зналачки прибирале. За овакве библиотеке са одређеном тематиком — које су врло драгоцене — потребан је временски дуги процес сакупљања.

Скоро све уништене и оштећене семинарске и факултетске библиотеке поново су оспособљене за рад, а формирано је и много нових. На Београдском универзитету, према последњим подацима, налази се 156 стручних, семинарских и институтских библиотека, осим централне Универзитетске библиотеке. Али њихово једнообразно уређење и планско комплетирање скопчано је са великим тешкоћама.

Наша Армија, која је током Ослободилачке борбе у раду на просвећивању народа постигла огромне успехе, нарочиту у погледу описмењавања и културно-политичког изграђивања, стварала је и библиотеке при свима већим војним јединицама. Данас у оквиру наше Армије постоји једна већ одређена мрежа војних библиотека у којима се васпитавају и уче многе нове генерације југословенских патриота. А за високо стручно изграђивање постоје данас Централна војна библиотека у Дому Југословенске армије (са преко 120.000 књига) и Библиотека Војног научног института.

Мрежа наших библиотека дакле прилично се развила, ма да је још недовољно плански спроведена.

Овако нагли пораст библиотека поставио је и покренуо читав низ проблема које треба што пре решити.

Пре свега, мрежу наших библиотека треба плански организовати и учврстити; затим њихове типове јасно издвојити и најзад одредити им задатке и функције.

Систем рада у већини тих библиотека је недовољно стручан, често самоучки, каткад и произвољан. Правила за јединствену обраду књиге не постоје. Стручних кадрова је мало. Курсеви, којих је од Ослобођења било четири, дали су мали број библиотекара. Прва два курса била су у стручном погледу слаба, а и свршени курсисти нису отишли у библиотеке већ на разне друге дужности. Последња два курса много су успелија, али број завршених курсиста веома је мали.

У вези с тим, Друштво библиотекара ставило је себи у задатак да у првом реду помаже рад на стручном усавршавању библиотечких службеника и стварању нових

библиотекарских стручних кадрова, способних за стручни и просветно-политички рад у библиотекама. На тај начин Друштво жели да помогне нашим синдикатима и нашим просветним властима.

За што правилније извршење многобројних задатака и решење разноврсних библиотекарских проблема који свакодневно искрсавају послужиће, надамо се, и овај наш стручни библиотекарски часопис, у коме ће наши библиотекари претресајући свестрано разна стручна питања олакшати рад наших просветних власти.

Окупљени у своме Друштву и сарађујући на своме часопису, наши библиотекари изграђиваће тако своју струку, сматрајући себе не као случајне пролазнике кроз библиотеке, већ као стручне раднике на библиотекарском послу, у коме сваки појединачно даје значајан допринос у правцу социјалистичке изградње наше земље. У циљу даљег изграђивања нових библиотекарских кадрова оснива се и почиње ове јесени са радом прва библиотекарска средња школа, која ће кроз три године дати прво стручно библиотекарско особље. У пројекту је и виша библиотекарска школа.

Као свој нарочито важан задатак истакло је наше Друштво и помоћ библиотекарима на селу. Имајући у виду огроман значај овога, Друштво је у својим правилима предвидело одредбе које то још више подвлаче. Покрећући овај часопис, ми имамо пред собом, поред осталог, и тај задатак, који је један од значајнијих за организовани и смишљени рад на просвећивању нашег села. Надежда Константиновна Крупска, једна од најстаријих бољшевика-револуционара, говорила је да књигу треба пружити ономе коме је до јуче била ускраћена, оној групи становништва која је у прошлости била угњетана и лишена свега.

Да би се постигли резултати у веома сложенем раду који очекује наше библиотекарске, наш часопис требало би да мобилише широки круг стручних радника на овоме пољу, који би, улазећи у проблематику саме струке, и изнесећи своја искуства, помогли оним многобројним добронамерним пожртвованим самоуцима-библиотекарима, којима до данас нико стручну помоћ није пружио. Било би врло корисно, ако би се баш ови библиотекари у што већем броју обраћали преко часописа за обавештење у вези са свима проблемима не само једне сеоске књижнице, него и многих других које стоје пред истим тешкоћама.

Обухватајући све врсте библиотека, часопис би био место за јавну дискусију, за претресање свих савремених проблема који се у фази формирања нашег библиотекарства свакодневно сусрећу. Часопис би требало да допринесе да се побољша не само стручни рад у библиотекама, него да се развије и учврсти веза наших библиотека са животом народа на заједничким задацима социјалистичке изградње.

Наше младо библиотекарство изграђујемо учећи се на примерима совјетског библиотекарства. Благодаревши богатим искуствима совјетских библиотекара и користевши обилно литературу којом располажемо, ми се трудимо да будемо добри ученици наших искусних совјетских другова. Научили смо и трудимо се да применимо на прилике у нашој земљи одговорну улогу библиотекарства и озбиљне и важне

задатке библиотекара у фази изградње социјализма, јер совјетско библиотекарство једино у свету постављено је на учењу Лењина и Стаљина.

“Књига је огромна снага”, говорио је Лењин, а “штампа је моћно оружје”, каже Стаљин. Како се у рукама библиотекара налази огромна снага и најмоћније оружје — књиге, часописи и новине — то се библиотекар мора научити да савршено влада тим оружјем. Трудбеници, који се одлучују да се посвете библиотекарском позиву, треба да буду свесни како им је важан и одговоран задатак поверен у оквиру наше нове просветне политике.

Милица Б. ПРОДАНОВИЋ
